

Список літератури:

1. Харченко В.А. Механізм формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства / В.А. Харченко // Економіка промисловості. – 2014. – № 4 (68). – С. 97–104.
2. Управління в митній службі: [підруч.] / [Ю.Д. Кунев, І.М. Коросташова, А.В. Мазур, С.П. Шапошник]. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 406 с.
3. Гринько Т.В. Імідж підприємств сфери послуг: сутність поняття та особливості формування / Т.В.Гринько, І.В. Тімар // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – Вип. 38. – Ч. I. – С. 127–133.
4. Семенчук Т.Б. Сучасна модель формування іміджу організації / Т.Б. Семенчук, О.Г. Гера // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Ч. 3. – С. 178–181.
5. Лісун Я.В. Організаційно-економічний механізм управління іміджем персоналу підприємств сфери послуг в конкурентних умовах / Я.В. Лісун, Т.В. Пархоменко // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 1/1. – С. 187–190.
6. Сербиновский Б.Ю. Развитие маркетинга вуза: создание имидж-системы университета (часть 2) / Б.Ю. Сербиновский, Ю.Ю. Звездочкин // Научный журнал КубГАУ. – 2010. – № 60 (06). – С. 123–131.
7. Захарчин Г.О. Механізм формування організаційної культури на підприємстві / Г.О. Захарчин // Формування ринкової економіки в Україні – 2009. – Вип. 19. – С. 241–248.
8. Яркіна Н.М. Принципи формування комплексного механізму управління підприємством / Н.М. Яркіна // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1 (52). – С. 290–296.

УДК 658

Гурочкіна В.В., к. е. н., доцент,
доцент кафедри економіки підприємства
Університет державної фіскальної служби України

ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВО-ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Гурочкіна В.В. Формування та оцінювання науково-виробничого потенціалу підприємства.

У статті розглянуто теоретичні аспекти формування та розвитку науково-виробничого потенціалу підприємства. Досліджено структурні елементи, взаємозв'язок між ними та механізм ефективної реалізації. Окреслено основні індикатори, що характеризують науково-виробничий потенціал підприємства. На основі складників потенціалу наведено показники оцінювання ефективності його реалізації.

Ключові слова: виробничий потенціал підприємства, науково-технічний потенціал підприємства, розвиток, формування, складники, індикатори оцінки.

Гурочкина В.В. Формирование и оценка научно-производственного потенциала предприятия.

В статье рассмотрены теоретические аспекты формирования и развития научно-производственного потенциала предприятия. Исследованы структурные элементы, взаимосвязь между ними и механизм эффективной реализации. Указаны основные индикаторы, характеризующие научно-производственный потенциал предприятия. На основе составляющих потенциала приведены показатели оценки эффективности его реализации.

Ключевые слова: производственный потенциал предприятия, научно-технический потенциал предприятия, развитие, формирование, состав, индикаторы оценки.

Hurochkina V.V. Formation and evaluation of scientific and production potential of the company. The article deals with the theoretical aspects of the formation and development of scientific and industrial potential of the enterprise. The structural elements of the relationship between them and the mechanism for effective implementation. These indicators are based on characterizing the scientific and industrial potential of the enterprise. On the basis of the components listed building performance evaluation of the effectiveness of its implementation.

Keywords: production potential of the enterprise, scientific and technical potential of the company, development, formation, composition, evaluation indicators.

Постановка проблеми. Негативні тенденції в розвитку економіки України поступово занурюються в рецесію, стрімке погіршення економічної динаміки викликано стресовими трансформаціями соціально-економічного і політичного середовища,

розгортанням бойових дій на сході України, анексією Російською Федерацією АР Крим. Загальний рівень економічної безпеки складників національної економіки стрімко знижується, залишаючи єдиний метод захисту – перехід до нової моделі промисло-

вих підприємств, заснованої на інноваційних чинниках розвитку. Актуальність обраної теми статті зумовлена виявленням інноваційних чинників, а саме посиленням наукового та виробничого складників розвитку промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями діагностики й оцінювання наукового та виробничого потенціалу вітчизняних підприємств, їх стимулювання та інноваційного розвитку присвятили свої дослідження такі відомі українські науковці: В. Геєць, М. Войнаренко, А. Даниленко, Г. Добров, С. Єрохін, В. Кузьменко, А. Сухоруков, Л. Федулова, А. Чухно та ін.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень та істотні досягнення в цій галузі, низка питань теоретико-методичного та практичного характеру з визначення сутності, оцінювання його реалізації потребують уточнень, що зумовлює необхідність проведення даного наукового дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів формування та розвитку науково-виробничого потенціалу підприємства, підходів до визначення економічної сутності понять «науковий потенціал», «виробничий потенціал» для з'ясування їх змістовного наповнення. Для досягнення поставленої мети було вирішено такі основні завдання: розглянуто сутність категорій «виробничий потенціал» та «науковий потенціал» встановлено між ними взаємозв'язок, визначено основні індикатори оцінки реалізації науково-виробничого потенціалу підприємства.

Виклад основних результатів. Перехід до нової моделі промислових підприємств, заснованої на інноваційних чинниках розвитку, зумовлює необхідність посилення науково-технічного та виробничого потенціалу. Для цього необхідно розглянути механізм формування складників означеної категорії та визначити взаємозв'язок між ними.

Виробничий потенціал – це наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції [4, с. 49].

Виробничий потенціал підприємства – це кількісний та якісний склад матеріальних та нематеріальних ресурсів, що забезпечують отримання максимальної економічної вигоди за найбільш повного їх використання за часом і продуктивністю [3, с. 176].

Під виробничим потенціалом підприємства розуміється «властивість носія забезпечити виготовлення продукції певної номенклатури, що відповідає вимогам ринку за вихідними характеристиками, якістю, асортиментом, по максимуму, з орієнтацією на загальну місткість ринку цієї продукції» [2, с. 13].

Науково-технічний потенціал підприємства (НТП) – сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, які використовуються в процесі здійснення науково-технічної діяльності. Він включає всі ресурси, які дають можливість

забезпечити досягнення конкурентних переваг підприємства з використанням інновацій [3].

Науковий потенціал визначається кількістю й якістю наукових досліджень, які здійснюються незалежно від того, на якій стадії розробки вони знаходяться. Водночас незавершені і повністю завершені роботи наукові дослідження для практичного впровадження у виробництво формують науковий потенціал підприємства.

Науково-інноваційний потенціал характеризується виведенням застарілих потужностей та впровадженням у виробництво нових наукоємних технологій (у т. ч. енергоефективних та енергозберігаючих), створення нових виробництв для поглибленої переробки та виготовлення кінцевої промислової продукції високої якості (у т. ч. на засадах підтримки «точок зростання»), а також здатність досягнути високотехнологічного статусу на світових ринках такої продукції і протистояти загрозам у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності.

Науково-технічний та виробничий потенціал підприємства формується під впливом таких складників:

- кадрового (відповідність кваліфікації робітників підприємства профілю його діяльності, достатність кількості персоналу для досягнення намічених науково-технічних цілей, раціональність структури кадрового забезпечення за фазами науково-технічного циклу);

- освітнього (відповідність рівня освіти працівників підприємства вимогам, сформульованим в їх посадових інструкціях);

- інтелектуально-науковим (відповідність інтелектуального розвитку працівників підприємства сучасному світовому рівню розвитку науки та техніки, наявність на підприємстві заділа наукових знань, здатність персоналу підприємства займатися специфічним видом діяльності – наукою, вирішувати нестандартні завдання, продукувати нові знання, генерувати ідеї; наявність умов які сприяють творчому розвитку, склад ума наукових робітників, ступінь закінченості НДВКР, тощо);

- методичного (знання, інструменти та методи досліджень, які забезпечують можливість застосування науки у виробничому процесі);

- проектно-конструкторського (якість розробок та їх підготовленість до освоєння, наявність можливостей доведення результатів наукових досліджень до втілення в реальний продукт за рахунок раціональної організації дослідно-конструкторських робіт, проектних робіт, експериментальної бази та ін.);

- матеріально-технічного (наявність достатнього обсягу матеріальних ресурсів, тобто матеріалів, сировини, запасних частин для виробництва нової продукції, будівель, споруд, лабораторій, дослідних виробництв, доступ до джерел енергії, рівень модернізації техніки, обладнання, приладів, їх відповідність сучасним вимогам, темпи оновлення активної частини основних фондів);

– технологічного (наявність на підприємстві прогресивних технологій, розроблених нових технологічних принципів тощо);

– патентно-ліцензійного (рівень правової захищеності основних технічних, технологічних, конструкторських рішень, ноу-хау, які формують основу науково-технічного потенціалу підприємства, кількість патентів та ліцензій, зареєстрованих торгових марок, відомих брендів, промислових зразків, концептуальних розробок, урегульованість правових питань, пов'язаних із захистом авторських прав);

– інформаційного (інформаційна забезпеченість діяльності підприємства, можливість створення нової інформації, обсяг інформації, яка отримується та обробляється, на одиницю часу, ступінь повноти та точності інформації, швидкість її отримання, релевантність, наявність доступу до джерел інформації, наявність науково-технічної бібліотеки в структурі підприємства, інформаційно-пошукових та експертних систем, доступ до інформаційних баз та банків даних про світові досягнення в галузі науки, техніки та технологій);

– комунікаційного (рівень узгодженості інтересів та дій усіх структур підприємства в процесі досягнення єдиної мети, рівень розвитку корпоративної культури, соціально-психологічний клімат у колективі);

– адаптаційного (здатність усіх складників науково-технічного потенціалу адаптуватися до умов, які змінюються, їх мобільність, здатність оперативно перебудовуватися та переорієнтовуватися, наявність резервів та можливості їх швидкої мобілізації, гнучкість, оперативність роботи різних служб);

– організаційного (рівень ефективності організації праці в науково-дослідних підрозділах підприємства);

– структурного (відповідність організаційної структури підприємства та його науково-дослідних підрозділів завданням інтенсифікації науково-технічного потенціалу);

– управлінського (ступінь відповідності стилю та системи управління особливостям даного підприємства, їх спрямованість на стимулювання зростання науково-технічного потенціалу);

– фінансового (можливість забезпечити фінансовими ресурсами науково-дослідну діяльність, упровадження результатів НДВКР у виробництво).

Для проведення аналітичної оцінки реалізації науково-виробничого потенціалу (НВП) на підприємстві наведемо основні показники за його складниками, що характеризують ефективність цієї реалізації у разі досягнення їх нормального рівня.

Інтелектуально-кадровий складник НВП характеризують індикатори організації праці та управління персоналом та індикатор ефективності використання персоналу (коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт фізичного старіння кадрів, загальний рівень руху персоналу, продуктивність праці).

Освітній складник НВП характеризують індикатори кваліфікації потенціалу (коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства, коефіцієнт навчання персоналу).

Науковий складник НВП характеризують індикатори наукового та інтелектуального потенціалу (коефіцієнт активності персоналу у сфері нових розробок та інновацій, норма доходності працівників підприємства від використання інтелектуальної власності, інтелектуалоозброєність).

Матеріально-технічний складник НВП характеризують індикатори використання матеріальних ресурсів та технічного потенціалу, індикатори матеріально-технічного потенціалу підприємства (фондоозброєність працівників, ступінь завантаження обладнання, фондомісткість продукції, матеріаломісткість продукції, середня частка приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва, потенціал основних фондів, потенціал оборотних фондів, потенціал нематеріальних активів).

Технологічний складник НВП характеризують індикатори живої праці, індикатор виробничої потужності та рівень прогресивності застосованих технологій, ступінь гнучкості виробництва (оцінка одиниці живої праці, рівень використання виробничої потужності, частка нових технологій в обсязі чи трудомісткості продукції, тривалість виробничого циклу, коефіцієнт гнучкості виробництва).

Інформаційний складник НВП характеризують індикатори ефективної інформації (обсяг нових знань у певний період часу, коефіцієнт точності інформації, коефіцієнт надійності інформації, коефіцієнт інформаційної озброєності).

Комунікаційний складник НВП характеризують індикатори якості системи комунікацій (показник дотримання системи ідентифікації, показник охоплення каналів/інформаційних носіїв).

Управлінський складник НВП характеризують індикатори якості управління та індикатори якості мотиваційної системи (ефективність управлінських витрат, рівень матеріального заохочення працівників, рівень оплати праці персоналу, рівень виплати премій).

Організаційний складник НВП характеризують індикатори організаційної системи (коефіцієнт стабільності персоналу).

Фінансовий складник НВП характеризують індикатори фінансової системи (рентабельність продукції, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт автономії, коефіцієнт загальної ліквідності).

Патентно-ліцензійний складник НВП характеризують індикатори реалізації та захисту інтелектуального потенціалу (рівень захисту нематеріальних активів і ресурсів або інноваційного проекту, наявність прав інтелектуальної власності).

Висновки. Отже, розглянувши елементи формування та показники оцінювання науково-виробничого потенціалу підприємства, не слід забувати, що

даний потенціал формує імідж прогресивної, інноваційної структури та відрізняється здійсненням персоналу фундаментальних й прикладних робіт. Науково-технічний потенціал визначає конкретні конкурентні переваги даного підприємства на визначеному сегменті ринку та сприяє підвищенню ефективності виробничого процесу і в результаті формує науково-виробничий потенціал підприємства.

Отже, основним завданням структурної перебудови вітчизняних промислових підприємств на інноваційних засадах є виведення застарілих потуж-

ностей та впровадження у виробництво нових наукоємних технологій, створення нових виробництв для поглибленої переробки та виготовлення кінцевої промислової продукції високої якості, підвищення енергоефективності й активізація політики енергоощадження у промисловості, перехід до циркулярної моделі виробництва. Реалізація цих заходів буде здатна створити мультиплікативний ефект для всієї економіки України, додаючи їй потужного інноваційного імпульсу і сприяючи зміцненню економічної безпеки.

Список літератури:

1. Ареф'єва О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: [монографія] / О.В. Ареф'єва, О.В. Коренков. – К.: ГРОТ, 2004. – 200 с.
2. Бачевський Б.Є. Потенціал функціональних систем підприємства / Б.Є. Бачевський // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2007. – № 9(15). – Ч. 2. – С. 12–16.
3. Гавва В.Н. Оценка потенциала предприятия и отрасли / В.Н. Гавва. – Харьков: ХАІ, 2004. – 288 с.
4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посіб.] / О.С. Федонін. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.